

Atbildīgais Zemkopības ministre Laimdota Straujuma

Datums 15.03.2013.

Autors Zemkopības ministrija

Sagatavotājs, Eiropas Savienības (ES) lietu koordinators Valsts augu aizsardzības dienesta Augu aizsardzības departamenta direktore Inese Margeviča
Starptautisko lietu un stratēģijas analīzes departamenta Eiropas Savienības lietu nodaļas vecākā referente Kristīne Treifelde
(amats, vārds, uzvārds)

E-pasta adrese Inese.Margevica@vaad.gov.lv
Kristine.Treifelde@zm.gov.lv

Tālruna numurs 67185478
67027074

Pozīcija Nr.1

Komisijas Īstenošanas Regula, ar ko groza Īstenošanas Regulu (EK) Nr.540/2011 attiecībā uz apstiprināšanas nosacījumiem darbīgajām vielām klotianidīnam, tiametoksmam un imidakloprīdam, un aizliedz lietošanu un apstrādātu sēklu izplatīšanu, kas apstrādātas ar augu aizsardzības līdzekļiem, kuri satur šīs darbīgās vielas

Commission Implementing Regulation amending Implementing Regulation (EU) No 540/2011 as regards the conditions of approval of the active substances clothianidin, thiamethoxam and imidacloprid, and prohibiting the use and sale of seed treated with plant protection products containing those active substances

(ES tiesību akta projekta nosaukums / izskatāmais jautājums (latviešu un angļu valodā))
Stadija Sākotnējā pozīcija.

Atsauces uz ES dokumentiem SANCO/10262/2013

1. ES tiesību akta projekta/izskatāmā jautājuma īss apraksts

2013.gada 29.janvārī Eiropas Komisija (turpmāk- Komisija) neoficiāli izplatīja diskusiju dokumentu *par Komisijas Īstenošanas Regulu, ar ko groza Īstenošanas Regulu (EK) Nr.540/2011 attiecībā uz apstiprināšanas nosacījumiem darbīgajām vielām klotianidīnam, tiametoksmam un imidakloprīdam* (turpmāk – Komisijas priekšlikums), bet 2013.gada 21.februārī izplatīja priekšlikumu Komisijas Īstenošanas Regulai.

Neonikotinoīdu grupas augu aizsardzības līdzekļu (tostarp – augstāk minēto klotianidīna, tiametoksma un imidakloprīda) darbīgās vielas iedarbojas uz insektu nikotīncetilholīnreceptoriem, saistoties pie receptora un ierosinot jonu plūsmu, tiek izraisīta nervu šūnu paaugstināta aktivitāte. Paaugstinātā aktivitāte izraisa nervu sistēmas traucējumus un kukaiņu bojāeju. Augu aizsardzības līdzekļi ar šīm darbīgajām vielām tiek lietoti lauksaimniecības kaitēkļu ierobežošanai gan tos izsmidzinot uz kultūraugiem, gan apstrādājot sēklas (kodinot) pirms sējas, gan arī lietojot granulu veidā.

Komisijas priekšlikums nosaka:

- no 2013.gada 1.jūlija aizliegt - laist tirgū un lietot ar klotianidīnu, tiametoksamu un imidakloprīdu saturošiem augu aizsardzības līdzekļiem (turpmāk – AAL) kodinātas kultūraugu sēklas (kultūraugu saraksts regulas II pielikumā (piemēram, tas satur plašāk audzētos labības veidus, dārzeņus, saknes, pākšaugus), ja vien šīs sēklas netiek sētas siltumnīcās. Izņēmums attiecas arī uz sēklām, kas paredzētas sēklu ražošanai (*seeds used for the production of seeds*);
- dalībvalstīm līdz 2013.gada 30.aprīlim ir jāpārskata klotianidīnu, tiametoksamu un imidakloprīdu saturošu AAL reģistrācijas nosacījumi;
- valstī esošos klotianidīnu, tiametoksamu un imidakloprīdu saturošo AAL krājumus drīkst uzglabāt, laist tirgū un lietot, vai arī likvidēt ne vēlāk, kā līdz 2013.gada 30.jūnijam.

Tāpat Komisijas priekšlikums paredz:

- minētos neonikotinoīdus saturošos AAL atļaut tikai profesionālai lietošanai;
- aizliegt AAL, kuri satur minētās darbīgās vielas, lietošanu sēklu kodināšanai,
- augsnes apstrādei vai smidzināšanai vasarāju graudaugos, kā arī virknē citu kultūraugu rapsī, puravos, linos, lupīnā, saulespuķēs, kukurūzā, ābelēs, bumbierēs, kāpostos u.t.t. (regulas I pielikums), atļaujot šo AAL lietošanu siltumnīcās, kā arī sēklas un pavairojamā materiāla ražošanai („*uses for the production of seeds and plant propagating materials*”);
- dalībvalstīm ir jānodrošina tas, ka tiek noteikti riska ierobežošanas pasākumi attiecībā uz AAL lietošanu, kas satur šīs darbīgās vielas, kā arī to, ka pieteicējiem ir jāiesniedz papildus informācija, lai varētu turpināt riska novērtējumu bitēm;
- divu gadu laikā pēc šīs Regulas pieņemšanas, Komisija plāno pārskatīt jaunāko zinātnisko informāciju, kas tiks saņemta par šīm darbīgajām vielām.

Neonikotinoīdu grupas AAL darbīgās vielas - klotianidīns, tiametoksams un imidakloprīds ar Komisijas direktīvām 2006/41/EK, 2007/6/EK, 2008/116/EK, tika iekļautas Direktīvas 91/414/EK I pielikumā, bet pēc regulas 1107/2009/EK stāšanās spēkā, Eiropā apstiprināto darbīgo vielu saraksts (Direktīvas 91/414/EK I pielikums) tika pārņemts ar Komisijas regulu 540/2011/EK.

2008.-2009.gadā vairākas dalībvalstis (pārsvarā dienvidu valstis) ziņoja, ka AAL lietošanas rezultātā gājušas bojā bites. Negadījumi, par kuriem dalībvalstis ziņoja, bija saistīti ar to, ka sējot ar AAL (kodnēm) apstrādātas sēklas, gaisā izplatījās putekļi, kas nosēdās uz apkārt ziedošajiem kultūraugiem, augiem un bites gāja bojā. Sēklu kodināšanā bija izmantoti AAL, insekticīdi, kuru sastāvā esošās darbīgās vielas pieder neonikotinoīdu grupai.

Pamatojoties uz dalībvalstu sniegto informāciju, Komisija 2010.gadā pieņēma direktīvu 2010/21/ES, kurā tika noteikti īpaši pasākumi, kuri jāievēro, strādājot ar AAL - kodnēm, kuru sastāvā ir 3 neonikotinoīdi (klotianidīns, tiametoksams un imidakloprīds) un insekticīds fipronils, kas nav neonikotinoīds. Šie pasākumi ietver: īpašus sēklu apstrādes nosacījumus (profesionālas telpas, laba tehnika) un atbilstošu sēšanas aprīkojuma izmantošanu.

2012.gadā, pamatojoties uz jauno zinātniski pamatoto informāciju par neonikotinoīdu grupas darbīgo vielu sub- letālo ietekmi uz bitēm, Komisija sniedza mandātu Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestādei (EFSA) veikt šīs jaunās informācijas izvērtēšanu par neonikotinoīdu grupas darbīgo vielu ietekmi uz bitēm.

2013.gada 16.janvārī EFSA publicēja secinājumus par klotianidīnu, tiametoksamu un imidakloprīdu saturošu AAL lietošanu sēklu kodināšanai un lietojumu granulu veidā, kuros identificēja augstu akūtu risku bitēm no šo AAL lietošanas. Papildus norādīja, ka augsts akūts risks bitēm ir identificēts no putekļiem, kas rodas kodinātu sēklu sējas laikā, kā arī no šo AAL atliekām ziedputekšņos un nektārā dažos kultūraugos un no AAL atliekām augu gutācijas šķidrumā (*guttation* - gutācija ir ūdens izspiešana caur ūdens atvārsnītēm – hidatodēm rāsas

veidā) kukurūzā, kā arī nevar izslēgt akūtu vai hronisku ietekmi uz bišu saimju dzīvotspēju un attīstību no šo AAL lietošanas atsevišķos kultūraugos. EFSA arī norādīja, ka vēl aizvien trūkst informācijas, lai varētu līdz galam pabeigt neonikotinoīdu ietekmes novērtējumu bitēm, it īpaši attiecībā uz ilgtermiņa risku medus bitēm no putekļiem, no atliekām nektārā un putekšņos, kā arī no gutācijas šķidrums.

Pēc EFSA novērtējuma rezultātiem, Komisija secināja, ka darbīgo vielu - klotianidīna, tiametoksama un imidakloprīda apstiprināšanas nosacījumi vairs neatbilst Regulas 1107/2009/EK 4.panta prasībām attiecībā uz to ietekmi uz bitēm un to, ka augsts risks bitēm nav izslēgts, tādēļ uzskata, ka nepieciešams grozīt Regulu Nr.540/2011/EK.

2013.gada 28.janvārī jautājums tika izskatīts ES Lauksaimniecības un zivsaimniecības ministru padomē, sadaļā „citi jautājumi” pēc Nīderlandes delegācijas lūguma.

2013.gada 31.janvāra - 1.februāra Komisijas Pastāvīgajā Komitejā Pesticīdu likumdošanas darba grupā un jautājumu plānots skatīt 14.-15.marta Komisijas Pastāvīgajā Komitejā Pesticīdu likumdošanas darba grupā.

Dalībvalstu bloks, ir sagatavojis un 25.februārī Komisijai nosūtījis kompromisa variantu Komisijas regulas priekšlikumam.

Kompromisa variants Komisijas īstenošanas regulai, ar ko nosaka aizliegumus 3 neonikotinoīdu darbīgo vielu izmantošanai, paredz:

- atkāpes aizliegumam (uz noteiktu laiku), atļaujot neonikotinoīdus saturošus AAL lietošanai kultūraugos, ja riski no šādas lietošanas tiek ierobežoti tā, lai nepieļautu kaitīgu ietekmi bitēm. Noteikt to, ka minētās atkāpes neonikotinoīdu lietošanai kultūraugos būtu spēkā līdz 2016.gada 31.augustam;
- no 2014.gada 1.janvāra (Komisijas variantā- no 2013.gada 1.jūlija) aizliegt lietot un izplatīt ar šīm neonikotinoīdu grupas darbīgajām vielām kodinātas sēklas, tai pašā laikā paredzot atkāpes aizliegumam (uz noteiktu laiku), atļaujot lietot un izplatīt kodinātas sēklas, ja riski no šādas lietošanas tiek ierobežoti tā, lai nepieļautu kaitīgu ietekmi uz bitēm. Atkāpe attiecībā uz kodinātu sēklu lietošanu un izplatīšanu būtu spēkā līdz 2016.gada 31.decembrim;

Dalībvalstis, atļaujot lietot minētos AAL, kā arī izplatīt un lietot ar šiem AAL kodinātas sēklas, nosaka riska ierobežošanas pasākumus, kā arī prasības monitoringa veikšanai.

Atkāpes uz noteiktu laiku tiek plānotas tādēļ, lai AAL industrija šajā laikā varētu veikt papildus nepieciešamos pētījumus, bet neonikotinoīdus saturošie AAL varētu tikt atļauti izmantošanai:

- 2013.gads 30.jūnijs, līdz kuram dalībvalstīm būtu jāpārskata AAL reģistrācijas nosacījumi (Komisijas variantā - 2013.gada 30.aprīlis);
- termiņu AAL krājumu izlietošanai- 2013.gada 30.septembris (Komisijas variantā- 2013.gada 30.jūnijs).

Balsošanas kārtība. ES tiesību akta izdošanas/jautājuma izskatīšanas juridiskais pamatojums

Kvalificēts balsu vairākums.

2. Situācija Latvijā

Uz šo brīdi Latvijā reģistrēto AAL sarakstā ir iekļauti augu aizsardzības līdzekļi, kuru sastāvā ir viena no šīm trim neonikotinoīdu grupas darbīgajām vielām- tiametoksams:

- Aktara 25 d.g. (insekticīds kultūraugu apsmidzināšanai);
- Cruiser OSR (kodne, reģistrēta ziemas un vasaras rapšu un kartupeļu sēklas kodināšanai) un
- Eforia 65 ZC (insekticīds kultūraugu apsmidzināšanai);

Pirms šo līdzekļu iekļaušanas reģistrā Valsts augu aizsardzības dienests saskaņā ar ES un Latvijas normatīvajiem aktiem izvērtēja ķīmisko vielu industrijas iesniegto dokumentāciju,

veica riska aprēķinus un noteica risku ierobežojošus pasākumus bitēm. Gan Aktara 25 WG, gan Cruiser OSR un Eforia 65 ZC marķējumos ir norādītas īpašās riska frāzes SPE8 bitēm, kas lietotājiem ir jāievēro.

Riska frāze Spe8 nozīmē, ka uz AAL marķējuma ir norāde „bīstams bitēm”. Lai aizsargātu bites un citus apputeksnētājus, ziedošu kultūraugu vai nezāļu vietās šos līdzekļus ir atļauts lietot - pēc plkst. 22.00 un pirms 5.00. Šī prasība ir jāievēro arī vietās, kur bites aktīvi meklē barību, tostarp arī gadījumos, kad ir novērojama aktīva bišu darbība apstrādājamajā platībā.

Papildus tam AAL, kuriem ir kodnes lietojumi, saskaņā ar Komisijas 2010.gada direktīvu 2010/21/ES attiecībā uz īpašajiem noteikumiem par insekticīdiem – neonikotinoīdiem (klotianidīnu, tiametoksamu un imidakloprīdu) marķējumi tika laboti atbilstoši direktīvas 2010/21/ES prasībām, iekļaujot risku samazinošas prasības bitēm. Tas tika izdarīts AAL Aktara 25 WG un Cruiser OSR, kuriem ir kodnes lietojumi.

Latvijā ar AAL, kuru sastāvā ir minētās neonikotinoīdu grupas darbīgās vielas, kodināta sēkla pārsvarā tiek ievesta no citām ES dalībvalstīm.

Pārsvarā visa rapšu (gan ziemas, gan vasaras) sēkla, kas tiek Latvijā sēta, tiek kodināta ar kādu no minētajiem insekticīdiem, kas ļauj pasargāt rapsi tā sākuma stadijā no spradžu bojājumiem, tādējādi izvairoties no 2-3 insekticīdu smidzinājumiem. Rapsis pēdējo gadu laikā ir kļuvis par nozīmīgu kultūraugu Latvijas lauksaimniecībā, palīdzot zemniekiem īstenot augu maiņu, kas ir viens no nosacījumiem pareizai saimniekošanai, kā arī ieņemt būtisku vietu Latvijas eksporta preču sarakstā.

Valsts augu aizsardzības dienests līdz šim nav saņēmis vai izskatījis sūdzības par bišu bojāejas gadījumiem, kas saistīti ar kodinātu sēklu sēšanu saistībā ar iepriekšminētajām neonikotinoīdu grupas vielām vai citām vielām.

Pēc Lauksaimniecības datu centra sniegtās informācijas uz 2012.gada 1.janvāri Latvijā bija reģistrētas 2538 novietnes ar 47 503 bišu saimēm. Salīdzinot ar 2010.gadu novietņu skaits ar bišu saimēm 2011.gadā palielinājās par 46 %, savukārt bišu saimju skaits tajās ir palielinājies par 9 714 saimēm.

Taču saskaņā Latvijas biškopības biedrības datiem, patiesais bišu saimju skaits valstī jau vairākus gadus svārstās ap 80 tūkstošiem bišu saimju, un tas ir krietni vien mazāk, nekā to pieļauj Latvijas dabas resursi un bišu barības bāze. No valstī kopējā bišu saimju skaita daļa bišu saimju atrodas profesionālo biškopju dravās, kur medus, putekšņu, bišu māšu pieniņa, vaska u.c., biškopības produkcijas ieguve orientēta uz produkcijas pārdošanu. Otra daļa bišu saimju ir iedzīvotāju piemājas saimniecībās, kur dravošana notiek ļoti ekstensīvi un kur bišu saimes tiek turētas galvenokārt prieka pēc un lai radītu nelielus papildus ienākumus ģimenes budžetā. Tātad nozarei ir iespējas attīstīties.

Ietekme uz budžetu

Nav.

3. Latvijas Republikas pozīcija

Latvija atbalsta Komisijas priekšlikumu tā pašreizējā redakcijā.

Tomēr Latvija vērs uzmanību, ka pašreizējā redakcijā nav skaidri definēti izņēmuma gadījumi, kad šīs darbīgās vielas saturošus AAL ir atļauts lietot- “*with the exception ... of seeds used for the production of seeds*”. Ja šis izņēmums attiecas uz eksportu, tad nav ievērots vienlīdzības princips, jo, ja ir risks, tad tas ir neatkarīgi no tā, vai tiek audzēts eksportam vai izmantošanai ES.

Tāpat Latvija uzsver, ka citās valstīs veiktie lauka monitoringa rezultāti uzskatāmi liecina par to, ka, piemērojot atbilstošus riska ierobežošanas pasākumus, risks bitēm no kodinātas sēklas sēšanas vairs nepastāv, arī citi riska ierobežošanas pasākumi (piemēram, mazāku devu lietošana) varētu samazināt arī riskus bitēm no neonikotinoīdu atliekām putekšņos un nektārā.

<p>Gadījumā, ja tiek noraidīts Komisijas priekšlikums, Latvija kompromisa vārdā var atbalstīt dalībvalstu bloka sagatavoto kompromisa variantu, kas paredz dažādas atkāpes aizliegumam un pagarināt termiņus kodinātu sēklu lietošanai un izplatīšanai, termiņu AAL reģistrācijas nosacījumu pārskatīšanai, kā arī termiņu AAL krājumu izlietošanai.</p> <p>Latvija ir ieinteresēta, lai neonikotinoīdu aizlieguma gadījumā tiktu paredzētas atkāpes, kas atļautu izplatīt un lietot kodinātas sēklas, kā arī lietot neonikotinoīdu saturošus AAL gadījumos, kad augu aizsardzībā nav pieejamas citas alternatīvas, kā arī gadījumos, kad pieejamās alternatīvas atstātu negatīvāku ietekmi uz vidi, salīdzinājumā ar neonikotinoīdu AAL lietošanu, nosakot atbilstošus riska ierobežošanas pasākumus, lai nepieļautu kaitīgu ietekmi bitēm, un monitoringa pasākumus.</p> <p>Latvijas principiālā interese ir noteikt proporcionālus pasākumus, kas samērīgi ar riskiem un kas paredz atbilstošu risku pārvaldes pasākumu noteikšanu, nevis pilnīga aizlieguma piemērošanu, kas var radīt negatīvo ekonomisko ietekmi uz augkopību un dārzkopību, kā arī veicināt nelegālo AAL izplatīšanos.</p>
Īpašas Latvijas Republikas intereses
-
4. Citu ES dalībvalstu viedokļi
5. ES institūciju viedokļi
6. Saskaņošana
Saskaņots ar Ārlietu ministriju un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju.
Atšķirīgie viedokļi
-
7. Saskaņošana ar Saeimas Eiropas lietu komisiju
Pozīcija precizēta pēc 15.03.2013. Saeimas Eiropas lietu komisijas sēdes.
8. Konsultācijas ar biedrībām, nodibinājumiem, pašvaldību un sociālo partneru organizācijām
Saskaņots Starpinstitūciju darba grupā „Augu aizsardzības līdzekļi”, kurā iekļauti pārstāvji no Latvijas zemnieku federācijas, Lauksaimnieku organizāciju sadarbības padomes, Zemnieku Saeimas, Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības „Latraps”, Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības „Vidzemes agroekonomiskā kooperatīvā sabiedrība” u.c. organizāciju pārstāvji, kā arī nosūtīta saskaņošanai SIA Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centra birojam.

Zemkopības ministre

L.Straujuma